

TĖVŲ EMIGRACIJĄ PATYRUSIŲ VAIKŲ ASMENYBINIAI BRUOŽAI IR JŲ EMOCINIŲ UGDYMĄ SĄLYGOJANTYS SOCIALINIAI MITAI

Tomas Butvilas, Jūratė Terepaitė

*Mykolo Romerio universitetas, Socialinės politikos fakultetas
Šiaulių universitetas, Edukologijos fakultetas*

Įvadas

LR Seimo kanceliarijos Informacijos analizės skyriaus ataskaitoje apie migracijos statistiką Europos Sąjungoje (ES) teigiama, kad iki šiol ES nebuvo rengiama bendra valstybių narių migracijos statistika pagal patvirtintą tam tikrą vieningą metodiką.

Dokumentuose dažniausiai pateikiamas imigrantų skaičius į kiekvieną iš ES valstybių, bet migracijos srautų šaltiniai paprastai nenurodomi. Tačiau, remiantis A. Sipavičienės ir kt. (2006) atliktais tyrimais, galima teigti, kad 1990–2005 m. iš Lietuvos emigravo 334 tūkst. žmonių (vidutiniškai 21 tūkst. per metus), t. y. apie 13 proc. darbingo amžiaus žmonių. Tuo tarpu 1990–2000 m. daugiau nei 60 proc. emigracijos sudarė nedeclaruoti išvykimai (koks dabar šis rodiklis – neaišku). Nuo 1990 m. besivystančios šalys pateko į sparčiai kintantį globalizacijos tinklą, ir migracijos procesai tapo daugiau Pietų–Šiaurės kryptimis orientuotais socialiniais reiškiniais su Rytų–Vakarų dimensija Europiniame kontekste (Ducasse-Rogier, 2001). Visa tai rodo vien statistinį migracijos „apytakos“ žemėlapi, bet už jo slypi stiprus likusiųjų laukti savo artimųjų emocinis fonas, ypač, kuomet kalbama apie vaikus. Kaip tik pastaruoju metu dažniau operuojama skaičiais ir galimomis valstybinių užmojų strategijomis piliečių reemigracinėms nuostatoms skatinti, ir mažiau dėmesio skiriama paliktų vaikų emocijoms bei jų tolesnės socializacijos tendencijoms analizuoti (Butvilas, 2005 ir kt.).

Tokie reiškiniai, kaip *emocinis intelektas* ar *ugdymas*, nėra visai nauji nūdienos kontekste. Atlikti tyrimai šiose srityse iliustruoja tiek ugdymo mokslų, tiek ir biomedicinos atradimų kooperacinį pobūdį ir šių mokslo šakų dermę. Tačiau, turint pakankamai žinių apie vaiko raidos dėsninumus, jo psichofiziologinės ir socialinės brandos rodiklius ar visa tai nulemiančius veiksnius, pamiršamas edukacinis kontekstualumas ir švietėjiška paskirtis. Kitaip tariant, ar socializacijos procese veikia vien suaugusiojo *gerų intencijų* įgalintas ugdymas ir ar toks ugdymas gali būti *a priori* laikomas socialiai priimtiniu, nekvestionuojant jame slypinčių visuomenės sukurtų stereotipų, mitų ar net totalitarinių apraiškų (Chomsky, 2005). Būtent pastarosios dar daugelyje socialinių sferų, o ypač emigracijos

kontekste, išryškina taip eksplikuojamą klasikinio liberalizmo idėją, kad visi esame sukurti laisvei ir kūrybai.

Todėl, atsižvelgus į šią problematiką, *tyrimo objektu* pasirinkta tėvų emigraciją patyrusių vaikų būdingesni asmenybiniai bruožai ir emocinio ugdymo socialiniai mitai.

Straipsnio *tikslas* – nustatyti tėvų emigraciją patyrusių vaikų tam tikrus asmenybinius bruožus bei atskleisti emocinio ugdymo socialinius mitus.

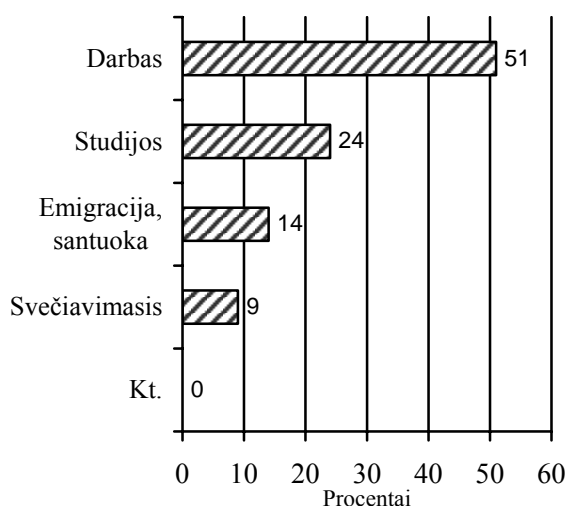
Taikyti šie *metodai*: mokslinės literatūros ir norminių aktų analizė, vertinimas bei sintezė. Taip pat atliktas *diagnostinis tyrimas* su 263 Šiaulių miesto mokyklų pradinį klasių mokiniais (2005–2006 m.), iš kurių 64 proc. – patyrę vienokią ar kitokią netektį šeimoje (*tėvų skyrybas, jų mirtį, bedarbystę ar emigraciją*). Vartoti vaikų *elgesio aprašai, emocinių išgyvenimų skalės, savęs vertinimo* bei *statuso klasėje inventarizacijai* (Butvilas, 2006).

Emigracijos fenomeno aptartis: tendencijos ir demografiniai poslinkiai

Kalbant apie migracijos fenomeną, žmonių laisvas judėjimas iš vienos šalies į kitą dėl tam tikrų priežasčių yra žinomas jau seniai ir šis procesas netgi laikomas vienu iš valstybių ekonomikos augimo teigiamų veiksnių (Ducasse-Rogier, 2001; Immigration Law and Human Rights in the Baltic States, 2002). Tačiau, turint omenyje pastarojo dešimtmečio piliečių migracijos tendencijas, tas procesas anaipol nerodo šalies ekonominės gerovės, bet priešingai – desperatišką siekį kitoje šalyje užsidirbti daugiau ir gyventi geriau (kartais netgi nepaisant asmeninių šeimos interesų, pastovių ir tvirtų tarpusavio santykių išlaikymo prasme). V. Kanopienės (2006), S. Mikulionienės (2006), A. Kazlauskienės (2006) tyrimuose apie migracijos priežastis išskiriami šie pagrindiniai *traukos* į kitą šalį veiksniai (1 pav.).

Taigi daugiausia tautiečių išvyksta dėl taip vadinamų investicijų į *ekonominį, žmogiškąjį* ir *socialinį* kapitalą, t. y. dėl darbo geresnių sąlygų ir didesnio uždarbio; dėl studijų bei tarptautiniu mastu pripažįstamų diplomų; taip pat dėl galimo asmenybės tobulėjimo – užsienio kalbos geresnių žinių,

komunikacinių įgūdžių plėtotės, akiračio ir socialinio tinklo praplėtimo bei dėl profesinės patirties įgijimo (Sipavičienė, 1996, 2006 ir kt.). Be viso to, kaip pastebi V. Kanopienė ir S. Mikulionienė (2006), emigrantai susiduria su daugeliu kitų buvimo užsienio šalyje problemų, kurios išties apsunkina socialinį šių žmonių aktyvumą bei pilnavertiškumą. Būtent menkas (kartais ir visiškai) kalbos neišmanymas, tam tikros biurokratinės kliūtys, sprendžiant būsto paieškos, dokumentų tvarkymo, sąskaitų atidarymo ir kt. klausimus, bendravimo su vietiniais gyventojais ir jų sociokultūrinio konteksto pilnutinio pažinimo stokos problemiškas bei daugelis kitų neigiamų darbo aspektų (viršvalandžiai ir kt.) – visa tai apsunkina ne tik išvykusiųjų socialinių-fizinių poreikių tenkinimą, bet daro neigiamą įtaką santykiams su artimaisiais, likusiais Lietuvoje.

1 pav. Stūmimo į kitą šalį veiksniai (%)

Tokiu būdu migracijos procesų poveikis šiandienos visuomenės raidai yra daugiamatis, apimantis ne tik paskirų individų asmeninių ir valstybės interesų susikirtimus, ne tik darbo jėgos nutekėjimo stabdymo klausimus, bet ir normalios laisvos darbo jėgos cirkuliavimo užtikrinimą, o taip pat ir tolerantiškos visuomenės tarpkultūrinėje erdvėje kūrimą.

Kita vertus, šalia egzistuojančių neigiamų migracijos pasekmių (gyventojų skaičiaus mažėjimo, amžiaus struktūros deformacijų, nutautėjimo ar *protų nutekėjimo*, darbo jėgos trūkumo) labiausiai išryškėja šeimos institucijos pažeidžiamumas, o ypač *vaikų*. Neretai tenka matyti ir girdėti paskirus atvejus Lietuvoje, kai vaikai mokyklose savo agresyvumu jaukia bei šokiruoja visą edukacinę bendruomenę; netgi savo išpuoliais grasina fiziniam bendraamžių saugumui, o neretai jį ir pažeidžia.

Dažniausiai šie agresyvūs vaikai gyvena giminaičių prieglobstyje, nes tikrieji tėvai išvykę uždariauti į užsienį. Taigi vien šie faktai byloja apie tėvų emigracijos neigiamas pasekmes paliktų vaikų socializacijos (savi)raidai.

Tėvų emigraciją patyrusių vaikų asmenybiniai bruožai

Vakarų šalyse viena iš labiausiai ištirtų netekčių yra *gyvenamosios vietos keitimas* dėl nedarbo ar uždarbio svečiose šalyse (James ir Friedman, 2001; Perry, 2001; Hilliard, 2001 ir kt.). Nustatyta, kad tai baimę keliantis įvykis vaikams, nes jiems reikia skirtis su tuo, prie ko jau priprato ir ką turi. Ši netekties forma gali būti ir aiški nuoroda į šeimos finansinę būklę, labai veikiančią vaikus ir jų santykius su bendraamžiais.

2005–2006 m. mūsų atliktų tyrimų duomenys parodė, kad tarp 263 pradinių klasių vaikų patiriamų netekčių svarbiausios yra šios: *tėvų skyrybos; tėvų bedarbystė arba išvykimas dirbti svetur; vieno iš tėvų mirtis; vieno iš tėvų gyvenimas su nesantuokiniu partneriu; konfliktai šeimoje ir tėvų girtavimas* (Butvilas 2006). Tačiau dažniausios netektys – *tėvų skyrybos ir tėvų bedarbystė arba jų išvykimas dirbti svetur*. Tai, kaip jau minėta, atspindi šiandieninės Lietuvos ekonominę bei socialinę realybę, kuri dažnai destabilizuoja šeimų darną ir tinkamą vaikų socializavimą(-si). Nustatyta, jog emigraciją patyrusiems (o ir kitas netektis išgyvenusiems) pradinių klasių vaikams ypač būdingas *uždarumas, perdėtas rūpinimasis savimi, padidėjęs emocinis labilumas, agresyvumas bei neadekvatus savęs vertinimas*. Konfliktai šeimoje, vieno iš tėvų mirtis, jų skyrybos ir tėvų bedarbystė yra tos netektys, kurios labiausiai lemia vaikų uždarumą, nenorą bendrauti (išsakyti savo jausmus, pasidalyti patirtimi) ar dalyvauti bendroje klasės veikloje.

Pasak daugelio užsienio šalių tyrėjų (James ir Friedman, 2001; Perry, 2001 ir kt.), tėvų bedarbystę ir jų emigraciją patyrusiems vaikams padažnėja psichinės sveikatos problemos, jie dažniau nei kiti jų vienmečiai išgyvena depresiją, vienišumą bei yra linkę prasčiau save vertinti. Pastebėta, kad mergaitės į patirtą stresą reaguoja labiau užgniauždomas esamas problemas, o berniukai – neretais atvejais jas išreikšdami agresyviau, ekscentrišku bei kitus žeminančiu elgesiu. Vadinasi, lyties aspektu šių vaikų emociniai išgyvenimai ir reakcijos taip pat skiriasi. Tad galima būtų manyti, kad tų šeimų vaikai, kurių tėvai yra bedarbiai ir emigravę svetur, yra kiek uždaresni nei jų bendraamžiai, patyrę kitas netektis šeimoje (pvz., kurių vienas iš tėvų mirė, išsiskyrė ar gyvena su nesantuokiniu partneriu). Kitaip tariant, emigraciją patyrę vaikai *mažiau* nei

netekties nepatyrę bendraklasiai yra jautrūs, pagarbūs, susitvardantys bei aktyvūs.

Be to, emigraciją (ir kitas netektis) patyrę vaikai *dažniau* išgyvena ir *neigiamas* emocijas (liūdesį ir pyktį), o *rečiau* – teigiamas (džiaugsmą ir pasitikėjimą savimi). Vaikai, patyrę tėvų skyrybas ar jų išvykimą dirbti svetur, neigiamas emocijas išgyvena kur kas dažniau. Ši patirta netektis turi neigiamos įtakos ir vaikų statusui klasėje: kiek žemesnį statusą užima daugiau netektį patyrusių vaikų nei jos nepatyrusių. Pabrėžtina ir tai, kad tėvų emigracija daugeliu atvejų atsiliepia ne tik tokių vaikų požiūriui į savo padėtį klasėje, bet ir į pačius save. Nepalankiau save vertinantys šią netektį patyrę pradinukai dažniau linkę manyti, kad turi mažiau nei vienmečiai gerų draugų, juos ne taip lengva jiems susirasti mokykloje, jie mažiau patenkinti ir savo išvaizda bei ne taip linkę pasitikėti savimi, būdami tarp kitų žmonių.

Tiesa, buvo nustatytas ganėtinai paradoksalus faktas: požiūris į savo tėvus bei namus yra palankesnis emigraciją patyrusių vaikų nei kitas netektis išgyvenusius bendraamžių. Tai neabejotinai galėtų būti sietina su tuo, kaip paaiškėjo iš pokalbių su pradinų klasių pedagogais, kad emigraciją patyrusių vaikų priežiūra namuose įgauna kiek liberaliai anarchistinių braižą, t. y. dominuoja minimalus jų auklėjimas emocine, pažintine, dvasine ar vertybine prasmėmis, o labiau rūpinamasi šių vaikų materialine ir fizine gerove. Tokiu būdu šie vaikai patiria didesnę laisvę, mažesnę namiškių domėjimąsi jų mokslumu ir pan. Vadinasi, jie ir elgtis su bendraamžiais gali kaip tinkami.

Taigi, šalia migracijos teigiamų aspektų ekonomine, darbo rinkos ar asmeninės karjeros prasmėmis, būtina diskutuoti bei atrasti reikiamų ir veiksmingų priemonių, neigiamoms tėvų emigraciją patyrusių vaikų socializacijos pasekmėms bei tendencijoms nūdienos edukacinėje terpėje mažinti.

Atkreiptinas dėmesys į tokių vaikų emocinius išgyvenimus, kuriuos daugeliu atvejų apsunkena visuomenėje vyraujantys *emocinio ugdymo* mitai, vaiko socializaciją veikiau verčiantys ne laisvės ar jo kūrybos būtina sąlyga, tačiau įkalinimo nepaslankioms idėjoms instrumentu.

Emocinio ugdymo mitai ir jų pasekmės

Amerikiečių psichologų J. James, R. Friedman ir L. Matthews (2007) teigimu, šiandien būtina susirūpinti vaikų, ypač emigraciją patyrusių, *emocinio ugdymo* klausimais, nes priešingu atveju bus ir toliau formuojami depresijai vergaujantys ateities suaugusieji. Tad kokie tie *žalingi* visuomenėje nusistovėję *emocinio ugdymo* mitai? Pirmasis jų – *neverta liūdėti*. Turbūt, esame kiekvienas patyrę, kad, kai mums būna linksma, su mumis

džiaugiasi daugelis, tačiau, kai mums būna liūdna – liūdime dažniausiai vieni. Juk blogų jausmų kitiems rodyti nevalia. Dažniausiai, ištikus kokiai bėdai ar nesklandumui, iš aplinkinių – neretai geros valios vedamų – išgirstame pasakymą *neliūdėk*. Rodos, lyg būtų nevalia jausti blogų išgyvenimų. Juk visi žmonių patiriami išgyvenimai – tiek džiaugsmingi, tiek ir liūdni – yra natūralūs ir jų nederėtų baimintis ar liepti vienokio ar kitokio jausmo neišsileisti ir jo neišgyventi. Šis klaidingas manymas, kad *liūdėti neverta, nes viskas bus gerai* kaip tik kuria dar ir kitokias vidines įtampas, kurios kiekvienu momentu gali ištrūkti mums patiems nežinomomis formomis. Todėl *liūdėti* reikia ir verta. Vaikai, matydami suaugusiųjų slepiamus neigiamus jausmus, formuoja klaidingą įsitikinimą bei elgesio modelį ir tuomet stengiasi patys taip pat nerodyti savo išgyvenamo liūdesio, baimės ar kitų visuomenėje *nepageidaujamų* jausmų.

Antrasis mitas susijęs su įvairiais praradimais, netektimis. Kai vaikas netenka kažko jam svarbaus (pvz., pavogė dviratį, nugaišo mylimas gyvūnėlis ir pan.), dažnai pasakoma *neliūdėk, nupirksim naują dviratį* arba *neliūdėk, kitą savaitę nupirksim kitą šuniuką*. Vadinasi, antrasis visuomenėje nusistovėjęs *emocinio ugdymo* mitas – *tai, ko netekai, galima veikiai pakeisti kitu*. Be to, kaip pastebėta, pastarasis mitas glaudžiai „bendra- darbiauja“ su pirmuoju – *neliūdėk*. Taigi vaikui nevalia ne tik liūdėti, bet jam, nespėjus susigyventi su patirtu praradimu, jau siūlomas naujas pakaitalas. Kaip tik tokia nuostata, J. James, R. Friedman ir L. Matthews (2007) manymu, neretai sąlygoja jausmų paviršutiniškumą, ypač vėlesniuose amžiaus tarpsniuose, kai kalba eina apie rimtų santykių užmezgimą su priešingos lyties atstovu. Nutrūkus šiems santykiams, dėl suformuoto mito stengiamasi neieškoti atsakymų į tai, kas nulėmė šių santykių baigtį, tačiau kiek galima greičiau ieškoti *pakaitalo*. Todėl nenuostabu, kai girdima kalbant jaunos žmones, kad po nesėkmingos draugystės būtina susirasti kitą partnerį, kadangi taip bus *lengviau* išgyventi patirtą išsiskyrimą.

Trečiasis mitas puikiai atliepia pastaruosius du – *būti tvirtam*. Juk nederu kitiems rodyti, kaip skaudu kartais mums būna netekus svarbių dalykų gyvenime ar tiesiog išgyvenant vienokią ar kitokią negandą. Pažymėtina tai, kad vaikai yra labai imlūs suaugusiųjų elgesio pavyzdžiams, ir tokie pasakymai – *berniukai niekada neverkia* arba *nebūk lepšis* – įstringa sąmonėje kaip *nederamo* elgesio šablonas, kuris netoleruojamas mūsų visuomenėje. Nelengva įsivaizduoti, kiek papildomų sunkumų dar patiria vaikas, kai jam sakoma *neliūdėk ir būk tvirtas, juk nupirksim kitą šuniuką*. Šiuo atveju pamiršamas itin svarbus dalykas būtent kiekvieno

mūsų, ypač vaikų, emocinis santykis su tuo, ko netekome ar buvome kaip kitaip įskaudinti, palikti. Vadinasi, turime ne tik neliūdėti ir stengtis kuo greičiau rasti pakaitalą tam, ko netekome, bet dar ir jaustis tvirtai. Kitaip tariant, tokiu elgesiu esame verčiami paneigti mūsų žmogišką prigimtį, kad esame ne vien tam, kad džiaugtumėmės, tačiau ir reikalui esant – liūdėtume bei sulauktume tinkamo aplinkinių atsako. Pastarasis mitas suponuoja ketvirtąjį – *liūdėti dera vienam, kai niekas nemato*. Kaip minėta anksčiau, dažnai taip būna, kad liūdesio akimirka žmogus lieka vienas, nes šiandienos sociumas nėra linkęs priimti verksnių ar liūdinčiųjų. Neretai sakoma vaikams, kad šie eitų ir užsidarytų savo kambaryje, jei kas nors būna ne taip, kaip turėtų būti – jų neigiami išgyvenimai nepriimami kitiems matant. Vadinasi, šiandien ugdomas kiek iškreiptai individualistinis ir užsidares savyje asmuo nei atviras ir nebijantis dalytis savo išgyvenimais žmogus.

Penktoji mitas, matyt, labiausiai tarp mūsų girdimas ir juo remiamasi (tiesa, kaip netinkama strategija) – *su laiku viskas praeina*. Minėti psichologai J. James, R. Friedman ir L. Matthews (2007) pateikia šiam teiginiui vaizdžią metaforą, kuri paneigia aptariamą mitą: kai mums, važiuojant automobiliu, staiga nuleidžia padangą, nesakome, kad ši savaimė su laiku prisipildys oro, bet imamės tam tikrų veiksmų, šalinančių netinkamus padarinius. Vadinasi, ir kalbant apie emocinius dalykus, negalima jų palikti laiko tėkmei. Galima tik savęs retoriškai paklausti, ar geriau, kai liūdnus mums dalykus paliekame *spręsti laikui*, ar kai *per tam tikrą laiką tarpą* mes sprendžiame iškilusias negandas ir bandome su jomis susitvarkyti.

Galiausiai šeštasis *emocinio ugdymo* mitas – *kai būna liūdna, verčiau kažkuo užsiimti*. Kitais žodžiais tariant, vertėtų patiriamą skausmą užgožti intensyviu darbu ar kokia kita alinančia veikla. Tarytum visa tai numalšins neigiamus išgyvenimus ir viskas bus vėl kaip buvę. Kaip tik, imdamiesi kuo daugiau darbų, aliname save ne tik emociškai (juk išgyvenamas sunkus laikotarpis), bet ir fiziškai, todėl dažnais atvejais prieinama net iki to, kad tenka kreiptis ir į įvairias reabilitacijos klinikas.

Taigi, trumpai apžvelgus šiuos mūsų dienų visuomenėje nusistovėjusius netinkamo *emocinio ugdymo* mitus, siektina, kad ugdantieji jaunąją kartą, vietoje direktyvių nurodymų, pirma, leistų vaikams būti savimi, antra, konstruotų bei palaikytų kuo daugiau vaikų emocinius išgyvenimus pozityvia linkme kreipiančių suaugusiųjų elgesio modelių.

Išvados

1. Daugiausia emigruojama dėl investicijų į *ekonominį, žmogiškąjį ir socialinį* kapitalą: dėl darbo geresnių sąlygų ir didesnio uždarbio; dėl studijų bei tarptautiniu mastu pripažįstamų diplomų; taip pat dėl galimo asmenybės tobulėjimo – užsienio kalbos geresnių žinių, komunikacinių įgūdžių plėtotės, akiračio ir socialinio tinklo praplėtimo bei dėl profesinės patirties įgijimo.
2. Migracijos procesų poveikis yra daugiamatis, apimantis ne tik paskirų individų asmeninių ir valstybės interesų susikirtimus, ne tik darbo jėgos nutekėjimo stabdymo klausimus, bet ir normalios laisvos darbo jėgos cirkuliavimo užtikrinimą, o taip pat ir tolerantiškos visuomenės tarpkultūrinėje erdvėje kūrimą. Be kitų egzistuojančių neigiamų migracijos pasekmių, labiausiai išryškėja šeimos institucijos pažeidžiamumas, o ypač vaikų.
3. Emigraciją patyrusiems jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikams būdinga: *uždarumas, perdėtas rūpinimasis savimi, padidėjęs emocinis labilumas, agresyvumas* bei *neadekvatus savęs vertinimas*. Konfliktai šeimoje, vieno iš tėvų mirtis, jų skyrybos ir tėvų bedarbystė yra tos netektys, kurios labiausiai lemia vaikų uždarumą, nenorą bendrauti (išsakyti savo jausmus, pasidalyti patirtimi) ar dalyvauti bendroje klasės veikloje. Be to, emigraciją patyrusieji dažniau nei kiti vienmečiai išgyvena ir neigiamas emocijas, o savęs vertinimas ar statusas klasėje yra taip pat žemesni.
4. Socialiniai emocinio ugdymo mitai daugeliu atvejų apsunkina netektį (emigraciją) patyrusių vaikų socializaciją ar jų optimizavimo galimybes, tokiu būdu formuodami emocinį abejingumą *kito* asmens atžvilgiu.

Literatūra

1. Butvilas T., 2005, Netektį patyrusių pradinių klasių mokinių emociniai išgyvenimai. *Kultūra-Ugdymas-Visuomenė*. Nr. 1. ISBN 9955-448-33-4. Akademija: LŽŪU leidybos centras. P. 87–91.
2. Butvilas T., 2006, Šeimoje netektį patyrusių vaikų (7–11 metų) socializacija ir pedagoginės pagalbos strategijos, *Daktaro disertacija*. Šiauliai: Šiaulių universitetas.
3. Chomsky N., 2005, *Tikslai ir vizijos*. Kaunas: Kitos knygos.
4. Ducasse-Rogier M., 2001, The International Organization For Migration 1951–2001. *International Organization for Migration*. Switzerland, Paris.
5. Hilliard R., 2001, The Effects of Music Therapy-Based Bereavement Groups on Mood and Behavior of Grieving Children. A Pilot Study. *The Journal of Music Therapy*. Vol. 4. No. 38.

6. Immigration Law and Human Rights in the Baltic States, 2002, *Comparative Study on Expulsion and Administrative Detention of Irregular Migrants*. IOM.
7. James J., Friedman R., 2001, *When Children Grieve*. New York: Harper Collins Publishers.
8. James J., Friedman R., Matthews L., 2007, *Kai sielvartauja vaikai*. Vilnius: Tyto Alba.
9. Kanopienė V., Mikulionienė S., 2006, Darbo migracijos poveikis Lietuvos visuomenei. *Emigracija iš Lietuvos. LRS konferencija*. Vilnius.
10. Kazlauskienė A., 2006, „Protų nutekėjimas“ iš Lietuvos: priežastys, procesai ir neemigracinės nuostatos. *Emigracija iš Lietuvos. LRS konferencija*. Vilnius.
11. Perry B., 2001, *Children & Loss*. Vol. 6. New York, N.Y.: Instructor.
12. Sipavičienė A., 1996, *Nelegalių migrantų tranzitas per Lietuvą*. Vilnius: Lietuvos filosofijos ir sociologijos institutas, demografijos skyrius.
13. Sipavičienė A., 2006, *Tarptautinė gyventojų migracija Lietuvoje: modelio kaita ir situacijos analizė*. Vilnius.

CHILDREN'S, WHO HAVE EXPERIENCED PARENT EMIGRATION, PERSONAL FEATURES AND SOCIAL MYTHS PREDETERMINING THEIR EMOTIONAL EDUCATION

Tomas Butvilas Jūratė Terepaitė

Summary

Firstly this paper deals with statistical data from Lithuanian Parliament on emigration issues, i.e. tendencies of vast emigration among the Lithuanians, peculiarities of social development and dynamism. Secondly, some personal features (e.g. loneliness, aggressiveness, withdrawal, emotional liability, latent behavioral issues etc.) of primary school children, who have experienced their parents' emigration, have been revealed within this research as well. On the other hand, according to N. Chomsky, J. James, R. Friedman and L. Matthews, there are still many predominant social myths on emotional education especially of those *emigration children*, when society in most cases does not accept negative emotions of others rather than deals with them openly and sincerely. Thus, in such an individualistic context/perspective, children usually suffer not only loss of their loving ones (even though for a short period of time), but also denial of their own natural negative feelings from outside. Such socio-cultural phenomenon affects children's socialization emotionally and behaviorally (cognitive aspect was not the object of this survey).

Key words: emigration, emotions, emigrant's children, myths of emotional education.

Įteikta 2008-04-03